

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 42 Volume: 9 Issue: 42

Şubat 2016 February 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ANDRE GIDE'NİN "ISABELLE" ADLI ROMANINDA ROMANESKİN İRONİSİ THE IRONY OF THE ROMANESQUE IN ANDRE GIDE'S NOVEL "ISABELLE"

Fuat BOYACIOĞLU *

Öz

Klasik roman, sağlam temelleri olan uzun bir geçmişe sahip bir geleneği vardır. Klasik romancı, romanlarında duyguları, karakterleri, hareketleri derinlemesine ruhsal ve fiziksel betimlenmesinin yapıldığı, bir sürenin kahramanının etrafında döndüğü ilginç ve sürükleyici bir olayı ve ona göre düzenlenmiş bir mekanda kronolojik bir zaman akışı içinde okuyucularına sunar. André Gide, Balzac romanıyla doruk noktaya ulaşan bu klasik romana ve onun geleneksel biçimlerine karşı çıkar ve onun klasik olay örgüsünü, olayın anlatım biçimini, kahramanların ruhsal ve fiziksel tasvirlerini ve yer ve zaman öğelerini zımnen sorunsal hale getirir. Bundan dolayı Gide, romanesk öğeler içeren bu geleneksel romanı onun öğelerini eserlerinde ironik ve satirik bir şekilde eleştirir.

Gide'in, André Walter'in Defterleri (*Les Cahiers d'André Walter*), Ahlsız (L'Immoraliste), Dar Kapı (*La Porte étroite*), Isabelle, Kırsal Senfonisi (*La Symphonie pastorale*) adlı beş hikaye diye adlandırdığı romanlarında düşüncelerini ve eylemlerini sürdürmek için önce kendine ideal ve mutlak bir doktrin oluşturmaya çalışan ve daha sonra dış gerçek ve dış çevre ile bağlantıya geçmek zorunda kaldığında aklı başına gelip tiksinti duyan bir baş kahraman görülür. Bu başkahramanda üç aşamalı bir psikolojik evrim görülür: 1-Başkahraman, önce gerçeğe aykırı olarak oluşturduğu mutlak ve değişmez olarak kabul ettiği hayalci doktrini ile bilinçlenir; 2-Hayatın gerçeğiyle tanıştığında zihni allak bullak olur, şaşkınlık ve zihinsel kargaşa içinde kalır; 3-Daha sonra bizzat kendisi o romanesk doktrini eleştirir sorgular. Gide tarafından sorunsal hale getirilen bu başkahramanın romanesk gelişimine yazarın hafif bir ironisi, ona eleştirel bir ton verir.

Gide'in hikayeleri (*récits*) diye adlandırdığı yaserleri arasında yer alan Isabelle anti-romanında, romanın baş kahramanı Gérard, yıkık bir kültübede Isabelle adlı kadın kahramanın bir başkasına yazdığı aşk mektubunu sanki kendisine yazılmış gibi telakki eder ve şans eseri resmini gördüğü Isabelle'e aşık olur. Malikâne de yaptığı gözlemlerden yola çıkarak bir gün Isabelle'in geleceğine inanır. Böylece Gerard, kendine düşsel bir dünya yaratmış ve hayaller peşinde koşmuştur. Hikayenin seyri boyunca Gérard'ın davranışlarında ve sözlerinde romanesk öğeleri görmek mümkündür. Gérard, mektubu bulduğu anda çılgın bir aşığa döner. Daha sonra hayallerini süslediği yücelttiği gerçek Isabelle ile karşılaşması hayal kırıklığına neden olur. Gerçek Isabelle, hayali Isabelle'i imha etmiştir. Gide'in amacı, Gerard'ın bu hayal kırıklığıyla okuyucunun başkahramanı öykünmesine engel olmaktır. Çünkü Gérard, Isabelle için yarattığı hayal aleminden uyanmış gerçek dünyaya geri dönmüştür. Bu şekilde roman kendi kendini çürütmektedir. Gide romanesk göz boyamacılığın, okuyucusunu büyülemesini ve kurgusalı gerçekmiş gibi kabul etmesine engel olmak için yaptığını kendi içinden kendini kemirmesini ve bizzat kendini çürütmesini ister. Gide "Her kitabın kendi içinde, fakat açık değil gizli bir şekilde bizzat kendini çürütmesini ve hiçbir fikre dayanmamasını istiyorum ... bizzat kendi içinde kendini inkar etmesini ve kendini yok etmesini istiyorum ..." demektedir.

Isabelle adlı romanında Gide, ironi anlatım tekniğiyle söylemek istediği bir şeyin tersini söyleyerek romaneski gülünç hale getirmektedir. Böylece geleneksel romanın romanesk öğelerini, kabul etmek onaylamak için değil aksine onları ironik olarak eleştirmek için kullanır. Yazar, önce romanesk kahramanlar yaratıyor, sonra onları fiziksel ve psikolojik olarak geliştiriyor, daha sonra gülünç hale sokarak onların ironisini yapıyor. Bunu yapmaktaki amacı, okuyucunun romancının düş dünyasında yarattığı kahramanları gerçekmiş gibi algılamasına ve öykünmesine engel olmaktır. Gide, okuyucusunun kurgusal dünyada yaratılmış olan kahramanlara özenmemesi, özdeşleşmemesi ve öykünmemesi için kahramanların aşk hayatında başarısız olmasını amaçlar. Kısaca Gide, Isabelle adlı yapıtında aşk romanlarıyla beslenen hayalperest bir kahraman tipi yaratıyor. Önce bu kahraman, romanesk hayallerle besleniyor, sonra gerçeği görüyor, daha sonra bu hayallerden uzaklaşıyor ve eski anlayışının ironik yargılamasını yapıyor. Bu kitapta, romanesk ironik olarak eleştirilip tehlikesi ortaya konulmuştur. Gide, önce romaneskin kahraman üzerindeki olumsuz etkisini göstermek ardından bu romanesk illüzyon ile alay ederek dolaylı bir biçimde okuyucuyu uyarmaktadır. Bütün bu özellikleriyle Isabelle, bir anti-romandır.

Anahtar Kelimeler: Ironi, Gide, Roman, Anlatım Tekniği, Isabelle.

Abstract

The classic novel has a tradition supported by its strong fundamentals. The classic novelist presents us an interesting, fascinating event around which turn a lot of characters whose feelings and behaviours, are deeply described. André Gide opposes to the classic novel arriving to the apex with Balzac's novels and its traditional forms. He makes it problematic with its classic plot, manner of narration, psychological and phisical descriptions of hereos and spatio-temporal framework. Therefore, in his works Gide criticizes ironically and satirically this traditional novela and its elements containing a romanesque structure.

In Gide's five novels named *Andre Walter's Books (Les Cahiers d'André Walter)*, *The Immoralist (L'Immoraliste)*, *The Narrow Gate (La Porte étroite)*, *Isabelle*, *The Rural Symphony (La Symphonie Pastorale)* it is seen a protagonist trying to create firstly an absolute and unchangeable doctrine for himself, then feeling repulsion from his romanesque world while making contact with the external world and real life and afterward jugding and criticizing his former senses. A three-stage psychological evolution is seen in this protagonist: 1- the protagonist, firstly becomes conscious of a fantastic and absolute doctrine he constituted divergently with the real life for himself; 2- When he mets with the real life his mind is confused; 3- Finally he escapes from his former dreams and he judges ironically them. In this anti novel, the romanesque illusion is ironically interrogated and criticised and its dangers for readers is revealed. Gide warns

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: fboyaci2000@yahoo.com

indirectly readers by pointing out the negative effects on the hero. Gide ironizes this romanesque adventure of the protagonist and gives a critical tone

In *Isabelle*, the protagonist Gérard considers as written for him a love letter written for another that he found in a rundown shack. He falls in love with the heroine Isabelle whose photograph is seen by chance by him. Basing on the observations made in the mansion, he believes that, one day, the imaginary heroine Isabelle embellishing his dreams would come. Gerard himself creating an imaginary world runs after pipe dreams. It is possible to see the romanesque elements in his behaviors and his speeches during the course of the story. He turned into a crazy lover when he found the love letter. The fact that he meets with the real Isabella glorifying his dream causes that he is disappointed. The real Isabella destroyed the imaginary Isabelle. The disappointment of Gerard prevents itself that the reader imitates and emulates him because Gerard has been awakened from the illusion created by imaginary Isabelle. In this way the novel refutes itself. Gide desires that his work corrodes and refutes itself in order to prevent that the romanesque illusion fascinates and captivates the reader. Gide says "Every my book refute itself in itself, not explicitly but implicitly and it shouldn't be based on any idea... I want that it denies and annihilate itself in itself".

In brief in his novel *Isabelle* the french novelist Gide ironises the romanesque by saying the opposite of what he wants to say through the irony art. So Gide utilizes the romanesque elements of the classical novel not to confirm them but to ironise them. Firstly he creates the romanesque heroes and then he develops them physically and psychologically in the plot, after that he makes them ridiculous. His purpose is to hinder that the readers imitate the heroes created in the imaginary world of the novel and they don't identify with them. With these literary specifications *Isabelle* is a anti novel.

Keywords: Irony, Gide, Novel, Narrative technique, Isabelle.

Giriş

Yüzyıllar boyunca edebiyat yapıtları, özellikle roman türü kendinden türemiş bir sıfat olan romanesk ya da hayal ürünü bir atmosfer oluşturmuyordu. Geleneksel romancı, elinden tutup götürdüğü okuyucusunu romanın büyüleyici kurgusal dünyasında mecazi anlamda ipnotize ediyordu. Buna karşılık çağdaş romancı, okuyucusunu yarattığı kurgusal hayali dünyanın etkisi altında bırakarak aldatmak istemiyordu. Geleneksel romancı, okuyucusunu kendine bağlamak için yarattığı romanesk dünyanın büyüü altında tutuyordu. Okuyucunun beyni adeta bu romanesk atmosferde yıkaniyordu.

Bu *romanesk* kavramını, bu çalışmadaki öneminden dolayı ele almak yerinde olacaktır. Jean Hytier göre "roman sanatı, okuyucu üzerinde duygusal durumlar oluşturmayı amaçlar. İşte buna romanesk denir"(Hytier, 1946:143). Romanesk bir dünya kuran romancı, okuyucuya adeta afyon vererek onu uyuşturuyordu. Bu duruma, R. M. Albérès "romanesk afyon"(Albérès, 1962: 19) adını vermektedir. Geleneksel roman ile ilgili tanımlara bir göz atılırsa, genel olarak romanesk öğeler içeren bir roman tanımı yapıldığı görülür. "Genel anlamda roman, mucizevi rastlantıların, çok mükemmel erkek kahramanların, çok güzel kadın kahramanların karmaşık ve gerçeğe benzerlikten uzak bir hikâyesidir"(Bourneuf ve Ouellet, 1972:7). Sözlüklerin roman tanımları, bu açıdan geleneksel bir yaklaşım sergiler. Bu tür roman anlayışına karşı çıkan Gide, *Kalpazanlar*'da şöyle der:

"Roman, kaderin iyi ya da kötü talihin terslikleriyle, sosyal ilişkilerle tutkuların çatışmasıyla, karakterlerle ilgilenmiştir, fakat varlığın özünü hiç ele almamıştır"(Gide, 1925:156).

Gide'in romanın işlevinin ne olması ya da ne olmaması sorunsalını kahramanlarıyla romanın kurgusal dünyasında tartışması, romanın kendi sorunlarıyla uğraşmasını ve kendi içine kıvrılmasını göstermektedir.

Geleneksel romancı, okuyucu kitlesi üzerinde tamamen ya da kısmen bir roman kültürü oluşturmuştur. Romancı, sadece bu okuyucu kitlesinin zevklerini yansıtmakla kalmayıp aynı zamanda onları yaratmıştır. Roland Bourneuf ve Real Ouellet'e göre roman, "...bu açıdan sinemanın yaptığı işlevi oynamış ve oynamakta devam etmektedir" "(Bourneuf ve Ouellet, 1972: 12). Bazı okuyucular, romancının hayal dünyasında yarattığı kahramanlar ile özdeşleştiklerine inanıyorlardı. Okuyucu ve romancı hayal dünyasında karşılıklı olarak birbirlerini avutuyorlardı. Hatta bu avutma, tehlikeli sonuçlara neden oluyordu. Örneğin Goethe'nin *Genç Werther'in Çektikleri* adlı romanını okuyup onun etkisinde kalan bazı okuyucuların roman kahramanı Werther gibi şakaklarına silah sıkıp intihar ettikleri söylenir"(Bourneuf ve Ouellet, 1972:11).

Klasik roman okuyucusu, romancıdan vurdulu kırdılı, sürükleyici, tutkulu ve nefes kesen olaylar sunmasını bekler. Bu konuda, Alain Robbe Grillet şu saptamada bulunur:

"Okuyucu ve romancı arasında gizli bir anlaşma yapılmaktadır: Romancı anlattığı şeye inanır görünecek, okuyucu ise (anlatılan) her şeyin uydurma olduğunu unutacaktır..."(Robbe-Grillet, 163:29-30).

Romancı ve okuyucusu arasında gerçekleşen bu iletişimde iletiyi gönderen aygıt romancı, iletiyi alan aygıt ise okuyucudur. Okuyucu, bu iletinin romanın kurgusal dünyasından gönderildiğini unutacak ve onu sanki gerçekmiş gibi algılayacaktır. Bu iletişim, okuyucu üzerinde kalıcı olmakta ve onda duygusal ve ruhsal etkiler yapmaktadır.

"Geleneksel romancı kişilerin ruhsal ve fiziksel çözümlemesini en ince ayrıntısına varıncaya değin yapar. Okur, kişilerin soyunu sopunu, geçmişini, şeceresini ayrıntılarıyla öğrenir. Onun gözünde kişiler

sanki etten kemikten canlı bir varlık gibidir. Giyinirler, içerler, büyürler, yerler ve ölürlür. Kişiler günlük yaşamdan her gün gördüğümüz görebileceğimiz kişilerdir. Baba Grandet; cimriliği, Goriot Baba; evlatları için her türlü özveride bulunan bir babayı, Rastignac; taşradan büyük kente gelmiş tutkulu bir delikanlıyı, Nanon; efendisine sadık bir hizmetçiyi temsil eder”(İşler, 1997:103).

Geleneksel roman için kişiler romanın olmazsa olmazıdır. Romandan çıkarılan bir karakterin yerini doldurmak mümkün değildir ve çıkarılan karakterlerin yerine konan yeni karakter aynı etkiyi sağlamaz. Romancılar genellikle olayın geçtiği yerin uzun tasviriyle romanlarına başlar. Bu sayede okuyucu kahramanın yaşadığı çevreye ilişkin derin bir bilgiye sahip olur. Zira romancıda kişilerin ruh hallerini ve karakterlerin anlaşılması için tasvirin gerekli olduğu inancı vardır.

“Geleneksel romanda olay ve bu olaya bağlı yan olaylar okurun ilgisinin sürekli bir konu üzerinde yoğunlaşmasına sebep olur. Güçlü bir konu ve belli bir olay örgüsü anlatıda hep baskın durumdadır” (İşler, 1997:103). Metnin her zaman mutlak bir doğrusu vardır ve metnin tek bir sonla biter. Olaylar arasında neden-sonuç veya başı-sonu ilişkisi vardır ve olaylar birbirini dün-bugün-yarın şeklinde kronolojik akıp giden bir zamanla takip eder.

1.Gide ve Geleneksel Roman

Gide, geleneksel romanı oluşturan olayı, olayın anlatım tekniğini, kahramanları hikaye, soti ve roman adını verdiği yapıtlarında hiciv yoluyla eleştirip sorunsal hale getirmiştir. Geleneksel romanın biçimlerini eleştirip reddederken aynı zamanda yeni bir roman anlayışı sergilemektedir. “Romaneski ve kurgunun yanıltıcılığını reddederek, romanın merkezi konusu olarak yine bizzat romanın sorunlarını ele alıp birinci plana anlatım tekniğini koyarak, okuyucuya araştırmacı ve yazarla iş birliği yapan bir kişi rolünü vererek XX.yüzyıldaki yeni romancıların düşünce ve teorilerini müjdeleyen edebi görüşler sunan çağdaş romana öncülük etmiştir.”(Goulet, 1994: 137-138).

Yapıtlarında Gide, dolaylı yergi olan ironi ve dolaysız yergi olan satir yoluyla romaneski eleştirmektedir.

İroni, Gide’in sanatının önemli bir ögesidir. Gide *Günlük*’ünde bunu şöyle ifade etmektedir: “Düşüncemi sadece ironik olarak sunduğumu zannediyorum” (Gide, 1948). İroni, ifade edilmek istenilenin tersini söyleyerek birini ya da bir şeyi dolaylı olarak eleştirmek, alay etmek biçimidir (Rey, 1973: 580). Satir ise ironi gibi “... çift anlamlı bir iletişim iletişimini dolambaçlı olarak ifade etmez”(Schneider, 1977: 54). birini ya da bir şeyi dolaysız olarak alaya alır ve eleştirir.

Gide, ironi eleştiri biçimini hikâyelerinde, satir eleştiri yöntemini ise sotilerinde kullanır. Bu konu da şöyle der: “Hikâyeler ve sotiler ... kabul edilirse şimdiye kadar onları sadece ironik ya da eleştiri kitapları olarak kaleme aldım”(Gide, 1948:428). Bu konuda Jean Hytier şunları söylemektedir: “Gide’in sotileri, delilik altında bilgeliğin gizlendiği anlatılardır, hikâyelerinde ise bunun tersi bilgeliğin altında delilik anlatılmaktadır”(Hytier, 1971:19).

Sotinin işlevi, hayatı aynen aktarmak ve taklit etmek değil, realist romancının gerçeği mimetik olarak aynen yansıttığı iddiasını gülünçleştirmektir.

Gide, ironi yoluyla romanesk biçimlerinin eleştirisini üstü kapalı olarak yapmaktadır. Bu eleştiri tekniği, Gide’in yapıtlarında önemli bir rol oynar. Gide’den önce, Voltaire, Diderot ve Montesquieu, toplumun gelenek ve kurumlarını eleştirmek için bu metodu kullanmışlardır (Hytier, 1971:33). Fakat Gide, genel olarak bu tekniği, geleneksel romanın romanesk biçimlerini ve kurallarını eleştirmek için kullanmıştır.

Gide, realistlerin öngördüğü amacın tersine bir amaçla romanesk kavramları ironik bir biçimde eleştirir, yani kurgusal gerçeğin ikna gücünü artırmak değil aksine dibini oyarak onun içinde bir gerçeküstülük elde etmeyi amaçlamaktadır(Hytier, 1971:67). Geleneksel romanı ve romanesk öğelerini bizzat kendi silahı ile vurmak ister. Alain Goulet, Gide ile ilgili su değerlendirmede bulunur:

“Tekniklerin, sözcüklerin ve geleneksel kahramanların devrim yapıcı kullanımı, anlatım düzleminde olduğu kadar kurgu düzleminde temelden retçi ve itirazcı bir gücü ifade eder” (Goulet, 1985:57).

R. M. Albéres, *Modern Romanın Tarihi* kitabında Gide’in önemli derecede yer aldığı ironik romana bir bölüm ayırır. İroniyi, müdahale edici yazarın tekniği, romanesk anlatımın kurallarından kopuş olarak tanımlar (Alberes,1962:145). Gide, ironi yoluyla söylemek istediği bir şeyin tersini söyleyerek, romaneski gülünç hale getirmektedir. Böylece, geleneksel romanın romanesk öğelerini kabul etmek onaylamak için değil aksine onları ironik olarak eleştirmek için kullanır. Önce romanesk kahramanlar yaratır, sonra onları fiziksel ve psikolojik olarak geliştirir, daha sonra gülünç hale sokarak onların ironisi yapar. Bunu yapmaktaki amaç, okuyucunun romancının düş dünyasında yarattığı kahramanları gerçekmiş gibi algılamasına ve onlara öykünmesine engel olmaktır.

Gide’in, *André Walter’in Defterleri (Les Cahiers d’André Walter)*, *Ahlaksız (L’Immoraliste)*, *Dar Kapı (La Porte étroite)*, *Isabelle*, *Kır Senfonisi (La Symphonie pastorale)* adlı beş hikâye kitabında düşüncelerini ve

eylemlerini sürdürmek için önce kendine ideal ve mutlak bir doktrin oluşturmaya çalışan ve daha sonra dış gerçek ve dış çevre ile bağlantıya geçmek zorunda kaldığında tiksinti hissedilen bir baş kahraman görülür.

Bu başkahramanda üç aşamada psikolojik gelişim gözlemlenir: 1-Başkahraman, önce gerçeğe aykırı olarak oluşturduğu ve mutlak ve değişmez olarak kabul ettiği doktrini ile bilinçlenir; 2-Gerçek hayatla tanışarak zihni allak bullak olur, şaşkınlık ve zihinsel kargaşa içinde kalır; 3-Daha sonra gayreti, Gide tarafından sorunsal hale getirilen bu başkahramanın romanesk gelişimine yazarın hafif bir ironisi, ona eleştirel bir ton verir(Cancelon, 1990:33-34).

2. Isabelle'de Romaneskin İronik Hale Getirilmesi

Gide'in *Isabelle* adlı hikâyesinde de acemi bir romancı olan başkahraman Gérard Lacase'ın üç aşamalı bir psikolojik gelişimi görülür. Birinci aşamada başkahramanın mutlak romanesk doktrin ile bilinçlenmesi: bu genç romancı Gerard, Quatrefourche şatosunun bahçesinde bulunan bir kulübede başkasına yazılmış bir âşk mektubu bulur. Bu mektubu, sanki kendisine yazılmış gibi algılar ve kabul eder. Bu mektubu yazan kadına tanımadan görmeden sıırılsıklam âşık olur. Düşsel bir dünyaya girer. Uçuk hayaller peşinde koşar. İkinci aşamada başkahramanın gerçeğe tanışıp hayal aleminden kurtulması: başkahraman Gerard, hayallerini besleyen gerçek Isabelle ile karşılaşınca onun bayağı hafifmeşrep bir kadın olduğunu anlar ve hayal dünyasından sıyrılır gerçek dünyaya döner. Üçüncü aşamada başkahramanın romanesk'i yargılanması: başkahraman zihninde oluşturduğu romanesk dünyanın eleştirisini yapar.

2.1.Başkahramanın mutlak romanesk doktrin ile bilinçlenmesi

Doktorası için araştırmalar yapan başkahraman Gérard Lacase, hocası olan Albert Desnos'un tavsiyesiyle, kaynak bulmakta daha başarılı olacağını düşündüğü Quatrefourche'a gitmek üzere yola çıkar. Gideceği yer hakkında -muhtemelen şato kelimesine ve Quatrefourche Kütüphanesindeki el yazmalarına aldanarak- beklentilerini yüksek tutan Lacase; Quatrefourche'a indiği daha ilk gün, ilk hayal kırıklığını yaşar: "At ile arabanın hali hayal gücümün coşkusunu anında söndürdü, daha zavallısını hayal bile edemezsiniz" (Gide, 2005:16).

Hocası orada onu karşılayacak ve ona kaynakları sunacak olan insanlar hakkında detaylı bilgiler verir. Daha gitmeden hayallere dalan Lacase, ilk hayal kırıklığını onu gardan almaya gelen arabayı gördüğünde yaşar. Uzun ve çetrefilli bir yolculuğun ardından geldikleri şatoda, Bay Lacase'ı Bay ve Bayan Floche uyudukları için Bayan Verdure karşılar. Önüne konulan yemeği aceleyle ağzına tıkıştırarak Lacase'ı odasına Papaz götürür. Bu evde herkesin hali biraz abartılıdır. Ev sahipleri abartılı şekilde misafirperverdir, ev çalışanları ve papaz abartılı şekilde sert. Odasına çıkan Lacase'a ev halkını kısaca tanıtır Papaz. Daha ilk gecedeki, sonraları papazla sıkıntılar yaşanabileceğinin sinyalleri verilir. Şatoda yemek vakitlerini haber veren ziller çalınıyordu. Kahvaltı için aşağı inen Lacase'ı büyük bir sevecenlikle selamlarlar ve kendilerini tanıtır. Kahvaltı sonrası Bay Floche, Lacase'ı kütüphaneye götürür ve ona inceleyeceği tüm kaynakları cömertçe sunar.

Bir de ortalarda çok da fazla dolaştırılmayan, özürlü bir çocuk vardır: Casimir. Bu çocuğun kim olduğunu merak etse de, çok fazla soru soramaz Lacase. Çocuğa karşı evde pek de sevecen bir hava hakim değildir. Hatta papazın hal ve hareketlerinden çocuğu küçümsediği, pek de insan yerine koymadığı söylenebilir:

"Önü sıra, az önce yere düşerken gördüğüm sakat çocuğu itiyordu. Papaz, çocuğu kolundan yakaladı, "haydi ama Casimir! Bebek değilsiniz ki artık; gelin de bir erkek gibi Mösyö Lacase'a selam verin. Uzatın elinizi... Yüzüne bakın!..." dedi. Sonra onun adına özür diler gibi bana dönerek, "Henüz insan içine çıkmaya pek alışkın değiliz de," diye ekledi." (Gide, 2005:16).

Tüm kaynakları önüne alan Lacase, çalışmalarından sıkılmaya başlamıştır artık, zira burası çok sıkıcıdır. Dört günün sonunda, umduğunu bulamamanın verdiği sıkıntıyla yine pişmanlıklara gömülür Lacase. Burada yazarın ayran gönüllülüğü mü, arzularını hayalinde canlandırdığı gibi bulmak isteği mi, yoksa düşündüğü her olgunun saçma olduğunu bildiği halde, hayallerinde ısrar etmesi midir çelişkili olan?

"Dört gün sonra ben hala Quatrefourche'taydım; ilk günden daha az sıkıntılı ama daha bezgindim. Ne günlük olaylarda, ne de ev sahiplerimin konuşmalarında yeni bir sürprizle karşılaşmıştım; umduğumu bulamamaktan, merakımın şimdiden eksilmeye bağladığını hissediyordum. Daha fazlasını keşfetmeyi beklemekten vazgeçmeli, diyerek yeniden yola çıkmaya hazırlanıyordum (Gide, 2005:56).

Gitmenin yollarını aramaya başlar. Bu sırada çocukla da yakınlık kurmayı ihmal etmez. Daha yeni gelmiş olmasına rağmen, Paris'ten gelen önemsiz bir telgrafa atıfta bulunarak, gitmesi gerektiğini söyler. Herkes çok üzülür. Papaz atlarla başka bir kasabaya gittiğinden, gara gitmek için akşamı beklemesi gerekmektedir. O sırada çocukla bahçeye çıkan Lacase, diğer odaları görme isteğini bastıramaz ve Casimir'le topladığı çiçekleri, teyzesinin odasına koyuyoruz bahanesiyle Bayan Floche'un odasına girer.

Çekmecelerden birinden bir resim çıkararak çocuk, bunu Lacase'a gösterir. Resme hayran kalan Lacase bunun Isabelle, yani çocuğun annesi olduğunu öğrenir. Kafasında binlerce soru vardır ve artık gitmemelidir.

Akşama yeniden bahane bulan Lacase, işi telgrafla halletmeye çalışacağını söyler. Bay Floche onun kalmayı tercih etmesinden duyduğu memnuniyeti dile getirir ve ona eski mektuplar ve dokümanlar verir incelemesi için. Hayranlığını gizleyemediği bu kadına ne olduğunu öğrenmek için can atar. Sorabilecek tek kişi olarak Papazı görür. Papazın tepkisi hiç de beklediği gibi değildir. Üstelik o sordukça evdeki herkes de ondan uzaklaşmaktadır. Bahçede dolaştığı bir gün aniden bastıran yağmurdan sakınmak için, terk edilmiş köşke sığınır. Önce bir şeyler yazmaya çalışır orada. Sonra Isabelle'in ismini kazır oraya buraya. "...çakının ucuyla yanımdaki panoya onun ismini kazımaya çalışıyordum; laf olsun, diye yapıyordum bunu, çünkü körkütük aşık olanların böyle yaptıklarını biliyordum;... (Gide, 2005:59). Isabel zihnini çok meşgul etmektedir." Isabelle zihnini o kadar meşgul ediyordu ki... Bir an mektubu bana yazdığı hayaline kapıldım" (Gide, 2005:60).

Ondan da vazgeçip penceresinin altını, elindeki çakıyla oyarken fark eder orada bir şey olduğunu. Yere bir zarf düşer. Ne olduğunu anlamaz önce. Sonra bunun bir mektup olduğunu fark eder. Hala çok ciddiye almamaktadır bu mektubu, ta ki yazanın kim olduğunu görene kadar. Mektubu heyecanla okumaya başlar. Isabelle tarafından sevgilisine yazılan mektup, bir yandan Isabelle'in aşkını, bir yandan da ne kadar mutsuz olduğunu anlatmaktadır. İki sevgilinin kaçmak için anlaştığı açıkça bellidir. Gérard mektup kendisine yazılmış gibi mutlu olur. "Bu yakıcı mektubu bağrıma basmış bir halde, dışarıda zıplayarak sağanak yağmurun altında başım çıplak yürüyordum" (Gide, 2005:88).

Romancı kahraman Gérard'ın romanesk yönü davranışlarına yansır. Hayali Isabelle'in bu yakıcı mektubunu bulduktan sonra Gérard, öğle yemeğine yetişmek için yağmurun altında sırlıklam ıslanmış bir halde koşmak zorunda kalır ve şöyle ilginç bir cümle kullanır: "bu hikâyeyi romanda pişirmek (cuisiner) zorunda kalıp kalmayacağımı dehşetle düşünüyorum" (Gide, 1921: 87). Burada "öğle yemeği" gibi bayağı bir olay ile "hikâyeyi romanda pişirmek" sözcüğünün bir arada kullanımı, okuyucuya Gérard'ın heyecanını ciddiye alınmaya değmez bir olgu olduğu izlenimi vermektedir. Böylece Gide, "pişirmek" sözcüğünü ironik anlamda kullanarak okuyucusunun olaya kendini kaptırmasına ve heyecanlanmasına engel olmaktadır.

Koşarak eve gelir, sırlıklam olmuştur ama hala heyecanlıdır. Papazla limonluğa gider ve ona mektuptan bahseder. Papaz'ın Lacase'ın mektubu okumasına dair eleştirisi, aslında romancıya yöneltilen, onu yeren bir eleştiridir: "... İnsan kendini doğuştan romancı sanmaya görsün, her hakka sahip olduğunu düşünüyor. Bir başkası olsa, şahsına gönderilmemiş olan bir mektubu açmadan önce iki defa bakardı." (Gide, 2005:63-64).

Hayallerinde, var olmayan bir aşkı yaşamayı daha heyecan verici bulan Lacase, bir din adamının aşk mektubu hakkındaki düşüncelerini merak etmekten de kendini alamaz. O bir yazardır ve gözlem yapmak onun işidir: "... bir Papaz'ın aşk mektubunu nasıl bir gözle okuduğunu öğrenmek istiyorum(Gide, 2005:65).

22 Ekim günü Vikont Blaise de Confreville'in şüpheli bir av kazasında hayatını kaybettiğini öğrenir. Her şeye rağmen kadını haklı çıkaracak bahaneler, sonu mutsuz biten melodramlar yazar kurar kafasında. Artık Isabelle'i düşünmekten bir an olsun kendini alamamaktadır. Daha fazla bilgi edinebileceği kimse de yoktur. Gitme isteğini yinelediği gün, Bayan Floche bir mektup alır. Mektubun üzerindeki yazıdan hemen tanır mektubu göndereni ve Isabelle'in o gece geleceğini öğrenir. Onu görebilmenin, hatta onunla konuşabilmenin yollarını arar.

2.2. Başkahramanın gerçekle tanışıp hayal aleminden kurtulması

Odasında sesleri dinleyerek beklerken, uyuyakalır. Uyandığında bazı ayak sesleri duyar ve hemen kalkar. Kimseye görünmeden diğer odaya gider. Bir komodinin üzerine çıkarak Bayan Floche'un odasını izlemeye başlar ve görür Isabelle'i. Isabelle'in sırtı dönüktür ve sanki Bayan Floche'un ayaklarına kapanmıştır. Üstü başı özensiz ve de yağmurdan dolayı ıslaktır. Bayan Floche tam çekmecedeki bazı kağıtlar ve bir miktar para çıkarmıştır ki, Isabelle'in annesi Madam de Saint-Auréol girer kapıdan. Sinirli haliyle kızına aşağılayıcı sözler söyler. Parmakları yüzükle dolu olan Barones, tek hamlede birkaçını yere atar ve "Isabelle aç bir köpek gibi yüzüklerin üstüne atılıp kaptı. ... Hemen sonra, koridorda peşinden koşarken buldum kendimi(Gide, 2005:83).

Lacase kendi körlüğünden memnundur bir şekilde... Ya da bu Gide'in Lacase ile dalga geçme, onu ironik olarak eleştirip küçük düşürme yöntemidir. Isabelle'in basitliği, artık bir nebze de olsa Lacase'ın gözündeki gerçeklik perdesini aralamıştır. Sadece bir kere gördüğü ve ona aşık olmasını sağlayan resmin akıbeti hakkındaki korkusu karşısında Isabelle'in tutumu ilk darbedir Lacase'a: "Mühürler kaldırıldığında her halde bulunur... Geri kalan eşya ile birlikte satışa çıkarılır," diye ekledi duygusuzluğuyla beni rahatsız eden bir gülüşle. "Hala gönlünüzde yeri varsa, birkaç kuruşa alabilirsiniz onu." (Gide, 2005:96-97).

Yine de aşkına sahip çıkmaya çalışan Lacase'ın belki samimi, belki ikiyüzlü ricası gelir: "... samimi bir itirafın gözümde onu küçültmeyeceğini ve yapacağı hiçbir itirafın, beni, sessiz kalması kadar üzemeceğini söyleyerek onu tatlı bir dille ikna ettim(Gide, 2005:98).

Her şey anlatılınca artık Lacase'ın gözündeki perde de aralanmaktadır. Gide'in tekniği olan bu yöntem, kahramanın kendini kimi zaman gülünç, kimi zaman ise acınası duruma düşürmesi ile son bulur hikaye. Başından beri bir şeylerin yanlış olduğunu fark eden, ama ısrarla hayal dünyasından ayrılmayı da reddeden kahraman, kendi kendine acımaktadır. Ve son darbe de inmiş, Lacase'ın aklı başına geç de olsa gelmiştir: "Bu şiirsel bayağılık karşısında duyduğum tiksinti, mide bulantısı aşkı ruhumdan kovan en son şey oldu(Gide, 2005:101).

2.3. Başkahramanın romanesk'i yargılanması

Ve artık romancının kendine itiraf vaktidir. Çünkü yanılmış, boş bir hayalin ardından koşmuştur:

"Sizden ayrılmamın daha doğru olacağını siz de hissediyorsunuzdur. Bir düşünün, geçen yıl sonbaharda ailenizin yanında, Quatrefourche'un rehaveti içinde uykuya dalmış, bir rüyaya tutulmuştum, şimdi ise o rüyadan uyanmış bulunuyorum. Elveda." (Gide, 2005:101).

Artık gitmesi gerektiğini söyler. Bay Lacase onunla konuşabilmek için peşinden koşmuştur ki merdivende birinin varlığını hisseder.

Verdure Isabelle'e Casimir'i görmeden mi gideceğini sorar. Vakti olmadığını söyler Isabelle ve evden ayrılır. Merdivende duran Verdure yüzünden peşinden gidemez Lacase. Ve Lacase için artık Paris'e dönme vaktidir. Bunları yaşamasının üstünden neredeyse bir yıl geçmiştir. Unutmaya yüz tuttuğu hatıraları, Bay ve Bayan Floche ile Baron Saint-Auréal'un art arda öldükleri haberini alınca yeniden su yüzüne çıkar. Casimir ona olan biteni yazmıştır ve o tekrar Quatrefourche'a gitmek için yanıp tutuşmaktadır. Papazın oralardan ayrıldığını ve Isabelle'in artık Quatrefourche'da yaşadığını öğrenmiştir. Trende papazla karşılaşır. Bu defa papaz konuşmak için isteklidir. Hatta Lacase soru sormadan anlatır durumları. Her şeyin ipotekli olduğunu, Isabelle'in Quatrefourche'daki güzelim ağaçları yok pahasına el altından sattığını, Casimir'in Gratien ve eşiyle birlikte eski köşkte kaldıklarını öğrenir. Madam de Saint-Auréal'u de eski köşkte bir odaya yerleştirmişlerdir. Verdure ve Papaz kasabadan ayrılmıştır. Gratien'in tek korkusu bu eski köşkün de satılmasıdır. Zira o zaman gitmek zorunda kalacak ve Casimir'i beraberinde götürmeyecektir. Lacase araba tutup gider şatoya. Manzara içler acısıdır. Gratien'i görür, Casimir'i sorar. Parkta olabileceği ihtimali ile o tarafa doğru ilerler. Ve Isabelle'i görür. Bir kütüğün üstünde oturmuş, şapkasını onarmaktadır. Söze nasıl gireceğini bilemez, ama hala ilk günkü coşkun duyguları barındırmaktadır yüreği. Mektubu bulduğundan bahseder. Neler olup bitti, nasıl bu duruma geldiniz diye sorar. Siz kaçamayın diye sevgilinizi öldürdüler der. Ve acı gerçekle yıkılır. Çünkü kaçmaktan vazgeçen Isabelle'dir ve gidip bunun hakkında konuşmak yerine, Gratien'e onun gelmesini engellemesini emreder.

Lacase beyninden vurulmuşa döner, karşısındaki kadın sürekli kaderine, yaşadıklarına hayıflanmaktadır lakin yaptığı hiçbir hata için ne bir pişmanlık ne de bir üzüntü belirtisi göstermektedir. Zira ona bunları itiraf ettirmeden önce, yapacağı hiçbir itirafın onun hissettiklerini değiştiremeyeceğini iddia etmiş ve hep yanında olacağını garantisini vermiştir. Ama duydukları, gerçeklere gözünü ve kulağını kapayan hislerini deler geçer. İğrenmektedir bu kadından artık. Bir bahaneyle ayrılır yanından. Casimir'i bulur. Gratien, Gratien'in eşi, Madam de Saint-Auréal ve Casimir hiç kimse rahatsız etmeden bu köşkte oturabilsinler diye, açık arttırmada satın alır burayı Lacase. Düzenli olarak belirli bir kira ödemektedirler Lacase'a ama hallerinden memnundurlar. Her yaz onları ziyaret eder. Bu arada işveren sevgilisi tarafından terk edilen Isabelle'in bir arabacıyla kaçtığını öğrenir. Çok da şaşırtıcı bir haber değildir bu.

Adeta Flaubert'in Emma Bovary'sinin erkek versiyonu olan Gérard'ın hayalperest karakteri, gençliğinde okuduğu romanların gerçek dışı, kurgusal dünyasının neden olduğu etkiden kaynaklanmaktadır. Bu hikâyede hayali kadın kahraman Isabelle, Gérard'ın düş dünyasını besleyen bir gizem oluşturmaktadır. Gérard'ı etkilemek ve baştan çıkarmak için Isabelle'in tasviri özene bezene yapılmıştır. Oysa gerçek Isabelle, bütün hikâye örgüsü boyunca sadece iki defa ortaya çıkmıştır. Gérard, gerçek Isabelle ile karşılaşip görüştüğü zaman, hayali Isabelle'i âşk ve acı veren bir kadın yapan düşlerinden sıyrılır ve iyileşir.

Gerçek Isabelle'in bayağılığı ve hafifmeşrepliği, Gérard'ın uçarı düşlerinden kurtulmasına neden olur. Isabelle'in annesi ile tartışmasında gösterdiği bayağılık, Gérard'ın ondan nefret etmesine neden olur. Annesi iki ya da üç tane yüzüğü halının üzerine düşürür düşürmez, Isabelle onları hemen alır. Gide bu durumu, "Aç bir köpeğin kemiğin üzerine atlaması gibi Isabelle onların üzerine hemen atladı" (Gide, 2005:121). diye betimler. Gérard, Isabelle'in hafifmeşrepliği, bayağılığı ve onunla konuşması sonucunda bilinçlenmesi sayesinde boş düşlerinin çıkmazından kurtulmuş ve gerçeğe ulaşmıştır. En sonunda bu boş ve uçarı düşlerini yargılar ve onlarla alay eder:

“Hayallerimin tutulduğu kadın, şimdiden tanıdığımı sandığım kadın olmaktan çıkmıştı. ...ben onun sesinin ezgisinde kalpten gelen tek bir sıcak titreşim bile göremediğim için hüzünleniyordum. Kendinden başka hiçbir şey için –tek kelime ile olsun- üzüntü duymuyordu! ... Artık içimde başka soru sormak için hiçbir istek kalmamıştı; bir anda kişiliğine ve hayatına olan ilgim sona ermiş, sırrını keşfetmek için oyuncağını kıran bir çocuğun oyuncağa bakakalması gibi, karşısında öylece duruyordum(Gide, 2005:100-1011).

Gérard, zamanla düşlerinden kurtulduğu için, eski duygularını nesnel olarak yargılama düzeyine ulaşır. Onun bizzat kendi düşleri ile alay etmesi, bize romanesk ile alay ettiğini göstermektedir. *Isabelle*, insan zihnindeki gerçek ve hayal arasındaki karşıtlığı göstermektedir.

Sonuç

Isabelle adlı bu yapıtta, roman kahramanı Gérard, yıkık bir kulübede Isabelle adlı kadın kahramanın bir başkasına yazdığı aşk mektubunu sanki kendisine yazıldığını sanır ve şans eseri resmini gördüğü Isabelle’e aşık olur. Malikânede yaptığı gözlemlerden yola çıkarak bir gün Isabelle’in geleceğine inanır. Gerard kendine düşsel bir dünya yaratmış ve hayaller peşinde koşmuştur. Gérard’ın davranışlarında ve sözlerinde romanesk öğeleri görmek mümkündür. Gérard mektubu bulduğu anda çılgın bir aşığa dönüşür. Isabelle ile karşılaşmasının verdiği hayal kırıklığını okuyucuya hissettirerek okuyucusunun öykünmesine engel olur. Çünkü Gérard, Isabelle için yarattığı hayalden uyanmıştır. Bu şekilde yapıt kendi kendini çürütür. Onu bizzat kendi düşleri ile alay etmesi, bize romanesk ile alay ettiğini göstermektedir. *Isabelle*, insan zihnindeki hayal ve gerçeğin karşıtlığını göstermektedir. Kısaca Gide, *Isabelle* adlı yapıtında aşk romanlarıyla beslenen hayalperest bir kahraman tipi yaratıyor. Önce bu kahraman, romanesk hayallerle besleniyor, sonra gerçeği görüyor, daha sonra bu hayallerden uzaklaşıyor ve eski anlayışının ironik yargılamasını yapıyor. Bu kitapta, romanesk ironik olarak eleştirilip tehlikesi ortaya konulmuştur. Gide, önce romaneskin kahraman üzerindeki olumsuz etkisini göstermek ardından bu romanesk illüzyon ile alay ederek dolaylı bir biçimde okuyucuyu uyarmaktadır.

KAYNAKÇA

- ALBERES, R.M. (1962). *Histoire du Roman moderne*, Paris, Albin Michel Yayınları,.
BOURNEUF, Roland ve OUELLET, Réal (1972). *L’univers du Roman*, Paris, P.U.F Yayınları.
CANCALON, E.D. (1990). *Techniques et Personnages dans les Récits d’André Gide*, Paris, Lettres Modernes Yayınları.
GİDE, André(1925). *Les Faux-Monnayeurs*, Paris, Gallimard Yayınları.
GİDE, André(1948). *Journal 1889-1939*, Paris, Gallimard Yayınları.
GİDE, André(2005). *Isabelle*, İstanbul, Can Yayınları.
GİDE, André(1921). *Isabelle*, Paris, Gallimard Yayınları.
GOULET, Alain (1985). *Fiction et Vie sociale dans l’oeuvre de Gide*, Paris, Lettres Modernes Yayınları.
GOULET, Alain(1994). *Lire Les Faux-Monnayeurs*, Paris, Dunod Yayınları.
HYTIER, Jean (1946). *André Gide*, Paris, Edmont Charlot Yayınevi.
RAIMOND, Michel (1971). “Paludes” *Les Critiques de Notre Temps et Gide*, Paris, Garnier Yayınları,
İŞLER, Ertuğrul ve TÜRKYILMAZ, Ümran, (1997). “Geleneksel romandan çağdaş romana kişilerin anlatıdaki konumu”
PAÜ. *Eğitim Fak.Derg.* Sayı:3.
REY, Alain) et all(1973). *Micro Robert*, Société du Nouveau Littre Yayınları,1973.
ROBBE-GRILLET, Alain (1963). *Pour un Nouveau Roman*, essai, Paris, Minuit Yayınları, 1963.
SCHNEIDER, M. Jose(1977). *Ironie dans les oeuvres romanesques d’A.Gide*, Frankfurt, Verlag Peterlag Yayınları, 1977.